

İstanbul Kenti Bazı Alışveriş Caddelerinin Peyzaj Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi

Pınar ÖZKAN¹, Nilüfer SEYİDOĞLU AKDENİZ^{2*}

¹ Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, BURSA

² Bursa Uludağ Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, BURSA

Öz

Türkiye'nin en büyük metropol kenti olan İstanbul'un merkezi konumunda yer alan ve ticari ve sosyo-kültürel anlamda önemli yere sahip olan bazı alışveriş caddelerinin ele alındığı bu çalışmada, İstiklal Caddesi, Nişantaşı Bölgesi Caddeleri (Rumeli Caddesi, Teşvikiye Caddesi, Abdi İpekçi Caddesi, Maçka Caddesi) Bağdat Caddesi, General Asım Gündüz Caddesi, Fevzipaşa Caddesi, Bakırköy Bölgesi Caddeleri (Fahri Korutürk Caddesi, Ebuzziya Caddesi), Marmara Caddesi ve 58. Bulvar Caddesi çalışma materyali olarak belirlenmiştir. Seçilen sekiz caddenin günümüze kadar geçirdiği değişimler ile birlikte yapısal ve bitkisel tasarımı açısından mevcut durum tespiti yapılarak olumsuzluklar belirlenmiş ve öneriler getirilmiştir. Sonuç olarak alışveriş caddelerinin yoğun kullanıma sahip, birçok ulusal ve uluslararası markaların yer aldığı caddeler olmakla birlikte her biri tarihsel süreçte ayrı bir önem taşıdığı ve kentin bağlantı noktaları üzerinde yer aldığı görülmüştür. Alışveriş caddelerine ulaşım sıkıntısının bulunmadığı fakat yoğun kullanıma bağlı olarak otopark sıkıntısının yaşandığı tespit edilmiştir. Caddelerin donatı ve bitkisel elemanlar bakımından tasarım açısından nispeten iyi olmakla birlikte birtakım eksikliklerinin de bulunduğu saptanmıştır. Özellikle İstiklal ve Nişantaşı Bölgesi Caddeleri, dar caddeler olup oturma birimlerinin eksik olduğu tespit edilmiştir. Nişantaşı Bölgesi, Bağdat ve Fevzipaşa Caddeleri'nde ise yaya araç ve trafiğinin birbirinden ayrılması gerekmektedir. Ayrıca bitkisel öğelerin olmadığı caddelerde bitki kullanımı ile tasarımların desteklenmelidir. Caddelerdeki olumsuzlukların giderilmesiyle etkili kullanımın sağlanması yanı sıra bütüncül yaklaşımlar ile tasarımlarının güçlendirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: İstanbul-Türkiye, Alışveriş Caddeleri, Peyzaj Tasarımı, Kentsel Dış Mekanlar

Evaluation of Some Shopping Avenues in Istanbul in Terms of Landscape Design

Abstract

This study addresses some shopping streets that are located in the center of Istanbul, the largest metropolitan city of Turkey, and are important in commercial and socio-cultural terms. In this context, Istiklal Street, the streets of Nişantaşı Area (Rumeli Street, Teşvikiye Street, Abdi İpekçi Street, Maçka Street), Bağdat Street, General Asım Gündüz Street, Fevzipaşa Street, the streets of Bakırköy District (Fahri Korutürk Street, Ebuzziya Street), Marmara Street, and 58th Bulvar Street were determined as the study material. Along with the changes that the selected eight streets have undergone until today, the current situation in terms of structural and plant design has been determined, negativities have been ascertained and suggestions have been made. As a result, although shopping streets are heavily used and have many national and international brands, each of them was observed to have different importance in the historical process and is located on the connection points of the city. No problem was determined about transportation to the shopping streets, but there is a problem of parking due to heavy use. The study concluded that although the streets are relatively good in terms of design, equipment, and plant elements, there are also some deficiencies. Especially İstiklal and Nişantaşı District are the Avenues and it has been determined that the repairs are incomplete. To leave Nişantaşı District, Bağdat and Fevzi Avenues, you need to take a pedestrian-vehicle and leave. In addition, the designs should support the use on the streets where there are no designs. In order to design the products on the streets, it is necessary to design them in a holistic way so that they can be used effectively.

Keywords: Istanbul – Turkey, Shopping Street, Landscape Design, Urban Outdoor

*Sorumlu Yazar (Corresponding Author):

Nilüfer SEYİDOĞLU AKDENİZ (Doç. Dr.); Bursa Uludağ Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Bursa -Türkiye. Tel: +90 224 294 1638 Fax: +90 224 294 1637, E-mail: nilsem@yahoo.com,
ORCID: 000-0001-6789-4473

Geliş (Received) :16/06/2021
Kabul (Accepted) :26/11/2021
Basım (Published) :15/12/2021

1. Giriş

Alışveriş kavramı, insanoğlunun her döneminde var olmuş ve var olmaya devam eden bir olgudur. Alışveriş alışkanlıkları, dünyanın farklı yerlerinde, farklı toplum ve kültürlerle göre çeşitlilik göstermektedir. Geçmişten bugüne kadar yaşayan tüm toplumlarda sosyal ihtiyaçlar, ticari aktivitelerle birlikte gelişerek kentsel yaşamın temelini oluşturmuştur (Toksözlü, 2011). Antik çağda Yunan kentlerinde agora ile başlayıp, çağımızda ise birçok yenilik ile birlikte alışveriş merkezleri oluşmuş ve kentlerde yaşayan bireyler için önemli bir olgu haline gelmiştir (Aksoy, 2009). Alışveriş mekânları sanayi öncesi dönem, erken modernizm dönemi ve metropolleşme dönemi olarak üç farklı dönem içerisinde yer almaktadır. Sanayi öncesi dönemde alışveriş mekânları Yunan agorası, Roma forumu, orta çağ pazarları ve çarşılar olarak adlandırılırken, erken modernizm döneminde pasajlar, alışveriş caddeleri, çok katlı mağazalar ve metropolleşme döneminde ise alışveriş merkezleri olarak ortaya çıkmıştır (Toksözlü, 2011; Erin ve Gönül, 2015)

Alışveriş caddeleri genellikle yerel ve bağımsız ticari mekânların yer aldığı, giyinme, eğlenme, dinlenme, yeme-içme, kültürel ve sosyal ihtiyaçların karşılandığı, kent yaşamı ile ilişkili, daha çok yaya yoğunluğunun yüksek olduğu, genellikle caddede yer alan binaların zemin katında yer alan mekânlar topluluğudur (Zukin, 2012). Alışveriş Caddeleri, ekonomik ve ticaret faaliyetlerin gerçekleştiği yerler olmakla birlikte kültürel oluşumların gerçekleştiği mekânlar olarak insanları kentle bütünleşerek yaşam hissini vermesi ve ‘mahalleli ruhu’nu yansıması bakımından önem arz ederler (Soutworth, 2005; Ercoşkun ve Özduru, 2012). Ticaret ve sanayinin artışı ile birlikte istek ve taleplerin değişmesi ile alışveriş, yaşam alanları haline gelen kapalı mekanlara yani alışveriş merkezlerine doğru kaymıştır. Kentlerin dışa yayılması, araba sayısında ki artış ve otopark yetersizliği, şehirlerarası yolların gelişimi, kent dışında ki arazi ve mağaza fiyatlarının düşük olması, özellikle büyük şehirlerde ki fazla çalışma saatleri nedeniyle vakit azlığı, uluslararası markalara, zincir mağazalara olan talebin artması ve değişen alışveriş alışkanlıkları nedeniyle alışveriş merkezleri ortaya çıkmıştır. Bu farklılaşma kent içerisinde yer alan alışveriş caddelerinin canlılığını yitirmesine, kent kimliğinin değişmesine, yerel ve bağımsız işletmelerin azalmasına ve kent merkezlerinden habersiz bir toplumun oluşmasına neden olmuştur. (Soutworth, 2005, Ercoşkun ve Özduru, 2012; Higuchi vd., 2018).

Son yıllarda pandemi kavramı ile tanışan yeni Dünyamızda alışveriş caddeleri önem kazanarak yeniden canlandırılması ve toplum ruhun geri kazanılması gündeme gelmiştir. Bu amaçla birçok cadde yenileme çalışmaları ile kent insanının rahatça kullanabileceği marka değeri olan caddeler haline getirilmeye başlanmıştır (Inonue, 2017). Yapılacak yenileme ve planlama çalışmalarında, caddelerin kentin mirası olarak kent dokusu ile uyumlu, farklı yeteneklere sahip tüm kullanıcılara hitap eden ve kent kimliğini yansıtacak tasarımların dikkate alınmalıdır (Acar, 2006; Ahmed vd., 2017). Alışveriş caddelerinin tasarımında şehircilik ve altyapı özelliklerinin yanı sıra peyzajının da önemli olduğu unutulmamalıdır ve tüm öğelerin bir arada düşünülmesi gereklidir. Caddelerin peyzaj tasarımı açısından yapısal ve bitkisel özellikleri birbiri ve çevresi ile uyum içerisinde olmalıdır. Özellikle yaya alanlarının kullanıcıları özendirerek şekilde gereken donanımların sağlanması ve çekici hale getirilmelidir. Yapısal ve bitkisel elemanların birbiriyle uyumlu bir şekilde yaratılacak tasarımlar, kent halkının mekânı benimsemesine olanak yaratarak kent kimliğine katkı sağlayacaktır (Acar, 2006). Ayrıca caddelerde yapılacak tasarımlarda, fiziksel ve görsel olarak mekânları birbirine bağlayarak yaya ve taşıt trafiği akışını sağlayan uygun zeminler oluşturulması ve alt yapı olanaklarının sağlanması gerekmektedir. Peyzaj öğelerinin ölçü, biçim, renk ve doku gibi unsurlar ile uyum sağlayacak biçimde bir arada olacak tasarımlara yön verilmelidir (Güney vd., 1995; Kartay, 2009; Baki, 2014)

Bu bağlamda Türkiye'nin en büyük Metropolitan Kenti İstanbul'da yer alan, tarihsel süreçte önemli olan ve kentin odak noktalarında bulunan bazı alışveriş caddelerinin (İstiklal Caddesi, Nişantaşı Bölgesi Caddeleri, Bağdat Caddesi, General Asım Gündüz Caddesi, Fevzipaşa Caddesi, Bakırköy Bölgesi Caddeleri, Marmara Caddesi, 58.Bulvar Caddesi) peyzaj tasarımlarının ele alınarak değişen Dünya koşullarında kent insanının kullanımına uygun bir hale getirilmesi gerekliliği doğmuştur. Bu kapsamda Alışveriş caddeleri yapısal ve bitkisel tasarım açısından ele alınarak mevcut durumları analiz edilmiş ve sorunlar ortaya konularak çözüm önerileri geliştirilmiştir.

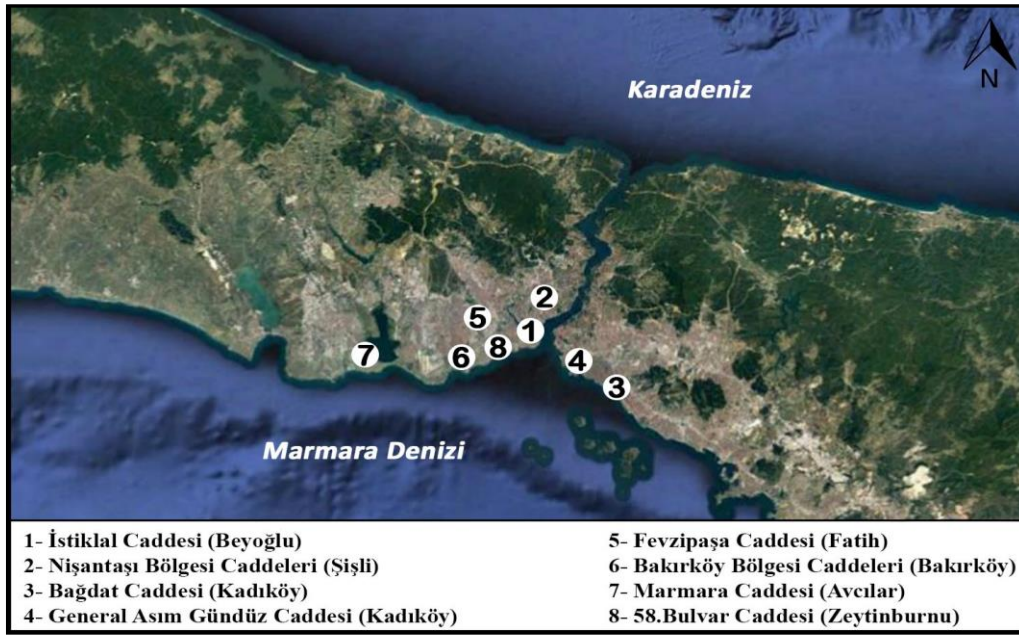
2. Materyal ve Metot

2.1. Materyal

Türkiye'nin en büyük Metropol kenti olan İstanbul'da yer alan bazı önemli alışveriş caddeleri çalışmanın ana materyalini oluşturmaktadır. İstanbul ili, Asya ve Avrupa kıtasının birleştiği son derece stratejik konumda yer alıp, iki yakadan oluşmaktadır. İstanbul ili Marmara bölgesinin kuzeyinde, 28° 01'' ve 29° 55'' Doğu boylamları ile 41° 33'' ve 40° 28'' Kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. Kocaeli ve Çatalca yarımadası olarak

tanımlanan iki yarımadadan oluşan kent, İstanbul Boğazı ile ikiye ayırmakta ve Avrupa ve Anadolu Yakası şeklinde iki kavram ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kuzeyinde Karadeniz, güneyinde Marmara Denizi yer almaktadır (Gürel ve Gündüz, 2011). İstanbul kentinde Avrupa ve Asya yakalarını birbirine bağlayan, Karadeniz ve Marmara denizine geçiş oluşturan, yaklaşık 30 km'lik İstanbul Boğazı Türkiye'nin en önemli noktalarından birisidir (URL-1). İstanbul ili Avrupa'dan Asya'ya, Asya'dan da Avrupa'ya açılan yolların bağlantı noktasında yer almasından dolayı kara, hava, demiryolu ve deniz yolu ulaşımında stratejik bir öneme sahiptir. Üç adet köprüyü içinde barındıran İstanbul ili, karayolu açısından birçok ülkeyi birbirine bağlamakla birlikte Türkiye'nin her tarafına kara, deniz ve demiryolu bağlantısı bulunmaktadır.

Çalışma kapsamında İstanbul kentinin farklı ilçelerinde yer alan, tarihsel süreçte önemi olan ve kent halkının en çok tercih ettiği İstiklal caddesi, Nişantaşı bölgesi caddeleri, Bağdat Caddesi, General Asım Gündüz Caddesi (Bahariye Caddesi), Fevzipaşa Caddesi, Bakırköy Bölgesi Caddeleri, Marmara Caddesi ve 58.Bulvar Caddesi olmak üzere toplam 8 adet cadde ele alınmıştır (Şekil 1).

Şekil 1. Çalışma alanlarının konumları

2.2. Metot

Bu çalışmada veri toplama, sörvey, analiz ve değerlendirme yöntemi kullanılmıştır. İlk aşamada konu ile ilgili farklı kaynaklar taranarak arazi gözlem formları oluşturulmuştur. Daha sonra caddelere yapılan sörvey çalışmaları ile donatı elemanları ve bitkisel elemanların durumları belirlenerek ve gerekli ölçümler yapılarak formlara işlenmiştir. Arazi çalışmaları sırasında görsel materyal elde edilmesine yönelik olarak caddelerden fotoğraflar çekilmiştir. Donatı elemanları kapsamında; zemin kaplamaları, sınır elemanları, çatı ve üst örtü elemanları, oturma birimleri, bitki kasaları, aydınlatma elemanları, yönlendirme-trafik levhaları ve reklam panoları, otobüs durakları, büfeler, telefon kulübeleri, çöp kutuları, plastik elemanlar, su öğeleri incelenmiştir. Donatı elemanları cins, adet, yeterlilik durumu (0-Yetersiz, 1-Kısmen Yeterli, 2-Yeterli) ve bakım durumlarına göre (0-Bakımsız, 1-Kısmen bakımlı, 2-Bakımlı) değerlendirilmiştir (Güney vd., 1995; Uzun, 2007; Kartay, 2009; Kuter ve Kaya, 2019; Güneş Tok, 2019; Ortaç, 2019).

Bitkisel tasarım açısından öncelikle caddelerden bitki örnekleri toplanmış ve farklı kaynaklardan yararlanılarak teşhisleri yapılmıştır. Tespit edilen bitki türlerinin bitkisel çeşitlilik, estetik ve işlevsel özellikler ve ekolojik dayanımlar olmak üzere dört ölçütte incelenmiştir. Bitkisel çeşitlilik bakımından; bitkilerin doğal/egzotik olma durumu, familyalara göre cins ve tür dağılımı, taksonomik grupları (Angiospermae - Gymnospermae) ve yaşam ömürleri (ağaç-çalı) değerlendirilmiştir. Estetik özellikler; bitki boyu (0-10 m., 11-25 m. ve 25-üzeri m.), form (dağınık- yuvarlak/küre-piramidal-oval-sarkık-yatay/yayılcı), doku (ince-orta-kaba), yaprak rengi, çiçek rengi, sonbahar renk etkisi ve koku etkisi olarak değerlendirilmiştir. İşlevsel özellikler ise bitki taksonlarının cadde ve yol ağacı olarak uygunluğu, gölgeleme, vurgulama, fon oluşturma, ilişkilendirme, yönlendirme, sınırlama, perdeleme ve işlevsel özelliği yok şeklinde değerlendirilmiştir. Ayrıca çalışma kapsamında tespit edilen

taksonların dona, sıcaklığa, kuraklığa, tuza, hava kirliliğine ve rüzgâra dayanıklılıkları 0-dayanımlı değil, 1-orta derece dayanıklı, 2-dayanımlı olarak belirlenmiştir (Davis, 1965-1985; Kayacık, 1981; Kayacık, 1982; Krussman, 1984; Krussman, 1985 a; Krussman, 1985 b; Krussman, 1986; Davis vd., 1988; Aslanboğa, 1986; Zencirkıran, 2009; Zencirkıran, 2013; Akdeniz vd., 2013; Yener ve Ayaşlıgil 2016; Başay, 2017; Akdeniz vd., 2019; Güneş Tok 2019; Yener 2020; Yener vd., 2020). İstatistiksel olarak verilerin analizinde SPSS 22 programı içerisinde yer alan frequencies analizi kullanılmıştır (IBM Corp. Released, 2015).

3. Bulgular

3.1. İstanbul Kenti Bazı Alışveriş Caddelerinin Genel Değerlendirmesi

Çalışma kapsamında İstanbul kentinde bulunan ve yoğun kullanılan alışveriş caddeleri kuruluş yılı itibarı ile değerlendirildiğinde en eski cadde 1482 yılında kurulan İstiklal Caddesi'dir. Bunu Nişantaşı Bölgesi Caddeleri (1811), Bağdat caddesi (1918), General Asım Gündüz Caddesi (1926), Fevzipaşa Caddesi (1926) ve Bakırköy bölgesi Caddeleri (1940) izlemiştir. En yeni caddeler ise 2003 yılında kurulan Marmara ve 58.Bulvar Caddeleri'dir. Günümüz itibarı ile yeni açılan alışveriş caddesi bulunmamaktadır.

Beyoğlu ilçesinin tam ortasından geçen Tünel ve Taksim Meydanı arasında yer alan İstiklal Caddesi 19. Yüzyılın sonlarından bu yana Türkiye'nin en ünlü caddesidir. Yayalaştırılmış olan cadde yaklaşık olarak 1400 metre uzunluğundadır ve üzerinde nostaljik tramvay bulunur. (URL-2). Nişantaşı Bölgesi Caddeleri İstanbul ilinin Avrupa yakasında bulunan Şişli ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Nişantaşı Bölgesi dört önemli caddeden oluşmakta ve caddeler birbirinin devamı niteliğindedir. Bu caddeler; Rumeli Caddesi, Teşvikiye Caddesi, Maçka Caddesi ve Abdi İpekçi Caddesi'dir. Caddelerin uzunlukları sırası ile 610 m., 410 m., 350 m. ve 750 m.'dir. İstanbul kentinin alışveriş faaliyetlerinin can damarı olan Nişantaşı, dünyaca ünlü markalara, kafelere ve eğlenme mekânlarına ev sahipliği yapmaktadır (URL-3).

Bağdat Caddesi ise İstanbul ilinin Anadolu yakasında bulunan Kadıköy ilçe sınırları içerisinde yer alan ve yaklaşık 5,85 km uzunluğunda olan caddedir. Kadıköy'ü Bostancı'ya bağlayan kentin en önemli arterlerinden birisi olup, alışveriş, ticari ve kültürel faaliyetler için kullanıcıların en çok tercih ettiği caddelerden biridir. Bağdat caddesi 2015 yılında kentsel dönüşüm kapsamında yenileme çalışmaları başlanmış ve birçok ulusal ve uluslararası marka caddeden ayrılmış ve geri dönmemiştir (Cushman ve Wakefield, 2018; URL 4).

Ayrıca İstanbul ilinin Anadolu yakasında bulunan Kadıköy ilçe sınırları içerisinde yer alan General Asım Gündüz Caddesi (Bahariye Caddesi), Altiyol'da bulunan boğa heykelinden başlayıp Moda İlköğretim Okulu'na kadar uzanmakta olup, yaklaşık 1 km uzunluğundadır ve araç trafiğine kapalı bir caddedir. Eski adı Bahariye Caddesi, şimdiki adı ise General Asım Gündüz Caddesi üzerinde nostaljik tramvay bulunur ve cadde, alışveriş ve kültür sanat merkezlerinden birisidir (Cushman ve Wakefield, 2018). Cadde üzerinde bulunan 1864 yılında Sultan Abdülaziz tarafından sanatçı Rouillant ve ekibine Paris'te yaptırılan "Dövüşen Boğa" heykeli önemli yapılarıdır (Şekil 2).

Şekil 2. Caddelerinin genel görünümleri (İstiklal, Nişantaşı Bölgesi, Bağdat ve General Asım Gündüz caddeleri)

Fevzipaşa Caddesi, İstanbul ilinin Avrupa yakasında bulunan Fatih ilçe sınırları içerisinde yer almakta olup Macar Kardeşler Caddesi'nden başlayarak Edirnekapı Surları'na kadar uzanmaktadır ve yaklaşık 1,85 km uzunluğundadır. Bir bağlantı yolu niteliğinde olan cadde, özellikle alışveriş faaliyetleri için en çok tercih edilen caddelerden biridir. Cadde üzerinde Osmanlı Dönemi'nden medrese, camii ve külliye bulunmaktadır. (İlter ve Pilehvarian, 2018).

Diğer yandan İstanbul'un eski caddelerinden biri ve Avrupa yakasında bulunan Bakırköy bölgesi caddeleri, birbirinin devamı niteliğinde olan iki caddeden oluşmaktadır. Bu caddeler Ebuuziyya Caddesi ve Fahri Korutürk

Caddesidir. Ebuzziya Caddesi yaklaşık 470 metre, Fahri Korutürk Caddesi yaklaşık 230 metre uzunluğundadır. Trafığe kapalı olan bu caddeler, kullanıcılar tarafından özellikle alışveriş ve sosyal faaliyetler için tercih edilmektedir. Caddelere yakın konumda Türkiye'nin ilk AVM'si olan Galleria AVM' ile birlikte birçok AVM'inde yer alması ile yoğun bir alışveriş bölgesi kimliğini kazanmıştır. Marmara Caddesi de İstanbul ilinin Avrupa yakasında bulunan Avcılar ilçesi sınırları içerisinde yer almakta olup, yaklaşık 320 metre uzunluğunda yayalaştırılmış bir caddedir. (Özdemir, 2007). Alışveriş ve sosyal faaliyetleri için oldukça sık tercih edilen cadde, özellikle çevre halkın toplanma noktası olarak kimlik kazanmıştır. Marmara Caddesi, İstanbul'un en kalabalık ilçelerinden biri olan Avcılar ilçesinin alışveriş ihtiyaçlarını karşılamak için en çok tercih edilen ana caddesidir.

Avrupa yakası Zeytinburnu semtinin ilçe sınırları içerisindeki 58.Bulvar Caddesi ise 1 km uzunluğunda olan caddenin 700 metrelik kısmı araç trafiğine açık ve 300 metrelik kısmı ise trafiğe kapalıdır. Özellikle caddenin trafiğe kapalı olan bölümündeki sosyal ve ticari birçok mekânın bulunmaktadır. Cadde ilçe halkı için bir buluşma noktası haline gelmiştir (Şekil 3).

Şekil 3. Caddelerin genel görünimleri (Fevzipaşa, Bskirköy Bölgesi, Marmara ve 58. Bulvar caddeleri)

Geçmişten günümüze kadar farklı kültürlerle ev sahipliği yapmış bu caddeler genel olarak değerlendirildiğinde zamanla geçirdiği değişimlerle birlikte kimlik kazandıkları gözlemlenmiştir. İstiklal Caddesi ve General Asım Gündüz Caddeleri özellikle cumhuriyet tarihiyle birlikte kültür-sanat yapılarına sahip olduğu için sanat ve kültür merkezleri kimliğini kazanmış olup, bu caddelerde alışveriş dışında önemli birçok sosyal ve kültürel etkinlikler de gerçekleştirilmektedir. Nişantaşı Bölgesi Caddeleri ve Bağdat Caddesi ise Osmanlı döneminde dönemin padişahlarının önem verdiği iki cadde olarak zamanla Türkiye'nin en lüks yerleşim yerleri olarak kimlik kazanmıştır. Ayrıca Nişantaşı Bölgesi Caddeleri Türkiye'nin en ünlü doktor muayenehanelerinin de yer aldığı bir cadde olarak da bilinmektedir.

Diğer yandan Fevzipaşa Caddesi, Osmanlı dönemi divan yolunun önemli bir parçası olarak Osmanlı-İslam yapılarının bulunduğu bir cadde kimliğinde olup medreseler, türbe ve camilerin yoğunlukla bu cadde üzerinde yer aldığı görülmüştür. Bununla birlikte Fevzipaşa Caddesi, tesettür, abiye-gelinlik markaları ile anılan bir caddedir. İstanbul Avrupa yakasında yer alan Bakırköy ilçesi ise geçmişte saraylar ve köşkların bulunduğu, ilk toplu konut yerleşimlerinin yer aldığı bir bölge olup günümüzde birbirini takip eden iki alışveriş caddesi (Fahrikorutürk ve Ebuzziya Caddeleri) önem arz etmektedir. Her iki caddenin çevresinde toplam 4 adet alışveriş merkezinin bulunması ile Bakırköy ilçesi bir alışveriş semti kimliğinde olduğu belirlenmiştir. Son 20 yılda gelişen ve yeni kurulan Marmara ve 58. Bulvar Caddeleri de ilçe halkına hizmet eden caddeler olduğu ve çoğunlukla ulusal markaların yer aldığı görülmüştür.

Ayrıca çalışma kapsamındaki caddelere kentin her noktasından rahatlıkla ulaşımın mümkün olduğu, ve toplu taşıma, metro, özel araç gibi birçok seçenek ile ulaşım yapılabildiği belirlenmiştir. Kent halkı için toplu taşıma olarak otobüs ve metro hatlarının yanı sıra dolmuş, taksi, metrobüs vb. ulaşım olanağı bulunmaktadır. Caddelerin tamamında yoğun bir kullanım söz konusu olduğundan otopark sorununun yaşandığı, mevcut otoparkların yetersiz kaldığı ve araçların ara sokaklara ya da yol üstüne park etmekte zorunda kaldıkları görülmüş olup bu durumun da yaya ve araç trafiğini aksattığı belirlenmiştir. Diğer yandan caddelerin engelli erişimi için uygun nitelikte olmadıkları da saptanmıştır. Bütün caddelerde engelli bireyler için önem arz eden kılavuz izin çok az oranda yer aldığı ve süreklilik göstermediği tespit edilmiştir. Kılavuz iz genellikle yol bitimlerinde ve yaya geçitlerinde bulunmakta olup, yaya yolu boyunca kesintisiz devam etmemektedir. Rampalar ise sadece Bağdat Caddesi'nde bulunduğu görülmüştür. Engelli bireyler yayalaştırılmış caddelerde nispeten rahat dolaşım sağlanmasına rağmen, araç trafiğinin olduğu caddelerdeki yaya yollarının darlığı ile engelli bireyin dolaşımını kısıtlı bir etki yapmaktadır.

3.2. İstanbul Kenti Bazı Alışveriş Caddelerinin Donatı Elemanlarının Değerlendirilmesi

İstanbul kentinde bulunan alışveriş caddelerindeki zemin kaplama elemanlarının genellikle doğal taş malzemelerden oluştuğu belirlenmiştir. En yüksek oranda % 31,81 ile granit plak taş bulunmakta olup bunu % 9,09 ile bazalt plak taş, granit ve bazalt küptaş izlemiştir. Andezit plak taşı malzemenin ise yalnızca Marmara Caddesi'nde kullanıldığı tespit edilmiştir. Zemin kaplamalarının bakım durumları incelendiğinde caddelerin tümünde kullanılan zemin kaplamalarında yer yer zamanla oluşan kırılmalar, çatlamlar vb. hasarların bulunduğu tespit edilmiş olup % 50,00 ile caddelerin (Rumeli Cad., Bağdat Cad., General Asım Gündüz Cad., Marmara Cad., 58. Bulvar Cad.) büyük çoğunluğunun kısmen bakımlı olduğu görülmüştür. % 9,09 oranı ile bakımsız caddelerin de (Bakırköy Bölgesi Caddeleri) bulunduğu belirlenmiştir.

Alışveriş caddelerinde en çok kullanılan sınır elemanının % 66,67 ile demir dubalardır. Bunu %25,00 ile ferforje çit izlemiştir. % 8,33 ile en az oranda ise pistonlu duba bulunduğu görülmüştür. Caddelerde tespit edilen sınır elemanları genellikle yaya ve taşıt yolunu birbirinden ayırmak, otopark sınırını belirlemek, özel mülk ve ticari alanların girişlerini birbirinden ayırmak amaçlı kullanılırken, orta refüj (Fevzipaşa Cad.) ve bitki parterlerini (Marmara Cad.) sınırlandırmak amacıyla da kullanıldığı tespit edilmiştir. Dubalar genel olarak sayıca yeterli (% 83,33) olmakla birlikte Fevzipaşa ve İstiklal Caddesinde ise kısmen yeterli (% 16,66) olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte Nişantaşı ve Bakırköy Bölgesi Caddelerinde tespit edilen dubaların aynı renk, büyüklük ve şekille sahip olmasına rağmen, diğer caddelerde birbirinden farklı biçimlerde oldukları saptanmıştır. Diğer yandan caddelerde bulunan kent mobilyaları (banklar ve oturma birimleri) bakımından İstiklal Caddesi, Nişantaşı Bölgesi Caddeleri ve Fevzipaşa Caddesinde oturma elemanlarının bulunmadığı tespit edilmiştir. Oturma birimleri bulunan caddeler de cadde uzunluğuna göre değerlendirildiğinde Bağdat caddesi, General Asım Gündüz, Marmara ve 58. Bulvar Caddeleri'nde yeterli sayıda oturma birimi olduğu görülürken, Bakırköy Bölgesi Caddeleri'nde kısmen yeterli olduğu tespit edilmiştir. Oturma birimlerinin %40,00'ı bakımlı, %60,00'ı kısmen bakımlı olduğu görülmüştür.

Alışveriş caddelerinin önemli yapısal öğelerinden olan aydınlatma elemanları ile yönlendirme ve trafik levhaları değerlendirildiğinde cadde uzunluklarına göre yeterli sayıda oldukları tespit edilmiştir. En fazla aydınlatma elemanı 206 adet ile Nişantaşı Bölgesi Caddeleri'nde ve en az aydınlatma elemanı ise 31 adet ile Marmara Caddesi'nde bulunduğu tespit edilmiştir. Aydınlatma elemanları genellikle çift başlıklı tipte olup, % 62,50 oran ile bakımlı oldukları belirlenmiştir. Bununla birlikte İstiklal Caddesi ve Bakırköy Bölgesi Caddeleri'deki aydınlatma elemanlarının estetik açıdan iyi olmadıkları tespit edilmiş olup özellikle İstiklal Caddesi'ndeki aydınlatma elemanları direksiz ve iki bina arasında ki elektrik kabloları ile bir arada konumlandırılmış durumda olduğu görülmüştür. En fazla yönlendirme elemanı ise 44 adet ile İstiklal Caddesi'nde, trafik levhası ise 53 adet ile Nişantaşı Bölgesi Caddeleri'nde yer aldığı görülmekte olup, genel olarak levhaların bütün caddelerde bakımlı oldukları tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra İstiklal, Nişantaşı bölgesi, Bağdat, General Asım Gündüz ve 58. Bulvar Caddeleri'nde reklam panosu bulunurken, diğer caddelerde bulunmadığı görülmüştür.

Diğer yandan İstiklal, General Asım Gündüz, Bakırköy bölgesi, Marmara Caddeleri yayalaştırılmış caddeler olması nedeniyle otobüs durakları bulunmadığı belirlenmiş olup diğer caddelerde otobüs duraklarının mevcut olduğu ve en fazla durak 7 adet ile Fevzipaşa Caddesi'nde bulunduğu tespit edilmiştir. Bir diğer yapısal eleman olan çöp kutuları genel olarak demir materyalden ve küçük çöp kutuları tipinde olduğu belirlenmiştir. Çöp kutuları eşit oranda (% 33,33) bakımlı, kısmen bakımlı ve bakımsız olduğu ve Fevzipaşa ve Bağdat Caddeleri'nde çöp kutularına ilaveten geri dönüşüm çöp konteyneri, giysi geri dönüşüm kutuları vb. elemanların da yer aldığı tespit edilmiştir. Alışveriş caddelerinde plastik elemanlar ve su öğelerinin varlığı az sayıdadır ve genel olarak yetersizdir. Plastik öğe olarak genellikle heykel ve tarihi kalıntıların kullanıldığı görülmekte olup, en fazla plastik eleman 2 adet ile Marmara Caddesi'nde yer almış plastik elemanların % 75,00 oranı ile bakımlı ve % 25,00 oranı ile bakımsız olduğu görülmüştür. Su öğesi ise Nişantaşı Bölgesi Caddeleri, Bağdat ve Marmara Caddeleri'nde su öğesi bulunurken, diğer caddelerde su öğesinin olmadığı tespit edilmiştir. Caddelerde bulunan su öğeleri birer adet olup, çeşme ve havuz vb. şeklinde olduğu görülmüş ve % 66,66 oranı ile bakımlı, % 33,33 oranı ile bakımsız olduğu tespit edilmiştir (Şekil 4) (Tablo 1).

Şekil 4. Alışveriş caddelerinin donatı elemanı örnekleri. 1: Nişantaşı bölgesi caddeleri-zemin kaplamaları. 2: Bağdat caddesi- oturma birimi. 3: General Asım Gündüz caddesi - bitki kasaları. 4: Marmara caddesi - su öğesi

Tablo 1. İstanbul kenti alışveriş caddelerinin donatı elemanlarının değerlendirilmesi

Donatı Elemanları	İstiklal Cad.			Nişantaşı Bölgesi			Bağdat Cad.			General Asım Gündüz Cad.			Fevziye Cad.			Bakırköy Bölgesi			Marmara Cad.			58.Bulvar Cad.		
	Adet	Yeterlilik	Bakım	Adet	Yeterlilik	Bakım	Adet	Yeterlilik	Bakım	Adet	Yeterlilik	Bakım	Adet	Yeterlilik	Bakım	Adet	Yeterlilik	Bakım	Adet	Yeterlilik	Bakım	Adet	Yeterlilik	Bakım
Banklar ve Oturma Birimleri	—	—	—	—	—	—	10	2	2	67	2	1	—	—	—	11	1	1	42	2	2	29	2	1
Bitki Kasaları	14	0	1	9	2	1	4	1	2	2	0	0	—	—	—	11	1	0	17	2	1	32	2	1
Aydınlatma Elemanları	12	2	1	20	2	2	12	2	1	65	2	1	102	2	2	44	1	2	31	2	2	10	2	2
Yönlendirme Levhaları	44	2	2	17	2	2	18	2	2	17	2	2	12	2	2	3	2	2	2	2	2	1	1	2
Trafik Levhaları	3	2	2	53	2	2	32	2	2	43	2	2	46	2	2	6	2	2	5	2	2	20	2	2
Reklam Panoları	9	2	1	22	2	2	28	2	2	4	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2
Otobüs Durakları	—	—	—	2	2	2	6	2	2	—	—	—	7	2	2	—	—	—	—	—	—	2	2	2
Büfeler	—	—	—	—	—	—	1	0	2	1	2	2	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Telefon Kulüpleri	—	—	—	—	—	—	5	2	0	1	1	0	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Çöp Kutuları	—	—	—	14	0	2	60	2	2	13	1	1	106	2	1	—	—	—	4	0	0	5	0	0
Plastik Elemanlar	1	1	1	2	2	2	—	—	—	1	0	2	—	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—
Su Öğeleri	—	—	—	1	2	2	1	0	0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	2	—	—	—

Yeterlilik durumu: 0-Yetersiz, 1-Kısmen Yeterli, 2-Yeterli. Bakım durumu: 0-Bakımsız, 1-Kısmen bakımlı, 2-Bakımlı. olarak değerlendirilmiştir.

3.3. İstanbul Kenti Bazı Alışveriş Caddelerinin Bitkisel Tasarımının Değerlendirilmesi

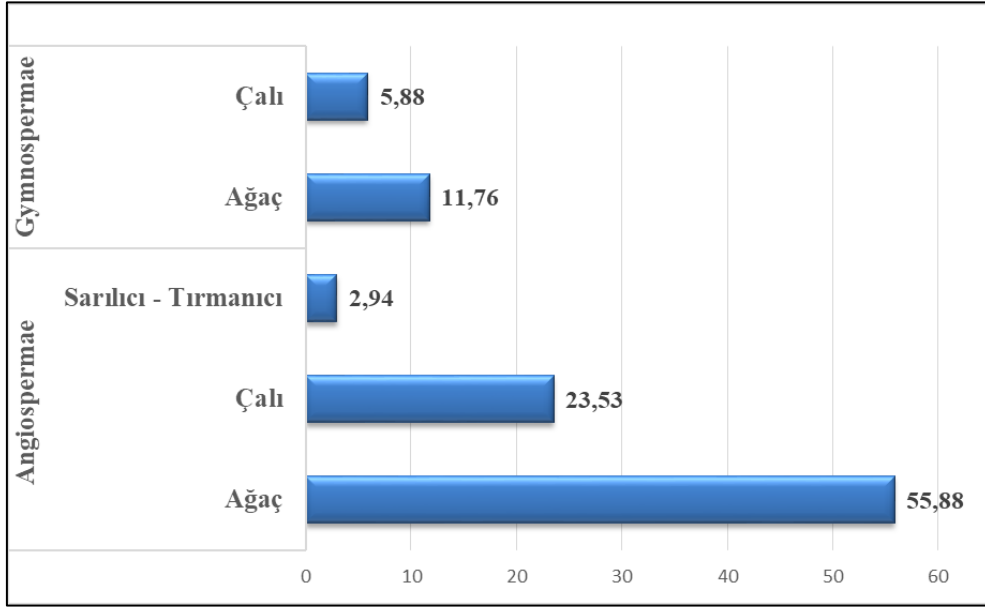
Çalışma kapsamında ele alınan alışveriş caddeleri bütün olarak değerlendirildiğinde 24 familya'ya ait toplam 34 adet takson tespit edilmiştir. Tespit edilen bitki taksonlarının %55,88'i doğal ve %44,12'si egzotik takson olduğu belirlenmiştir. Caddelere göre bitki taksonlarının dağılımı Tablo 2'de verilmiştir. Tüm caddelerdeki yapılan karşılaştırmalar sonucunda bitkisel materyal olarak en fazla tür çeşitliliğine sahip olan cadde Marmara Caddesi, en az tür çeşitliliğine sahip cadde ise İstiklal Caddesi olarak tespit edilmiştir. Diğer yandan çalışma alanı olarak seçilen alışveriş caddelerinde en çok kullanılan ağaç türleri *Platanus orientalis* L., *Tilia tomentosa* Moench ve *Ligustrum japonicum* "Tige" olup, bunu *Olea europaea* izlemiştir. En çok kullanılan çalı türü ise *Euonymus japonica* "Aurea Variegata" olup, bunu *Rosa* sp. türü takip etmektedir. Caddelerde sarılıcı-tırmanıcı tür ise yalnızca Marmara Caddesi'nde çatı ve üst örtü elemanının üstünde kullanılan *Hedera helix* olduğu tespit edilmiştir. Bitki taksonlarının familyalara göre cins ve tür dağılımları değerlendirildiğinde ise en fazla cins % 10,34 oranı ile Cupressaceae familyasında görülmüş olup, bunu % 6,90 ile Oleaceae, Pinaceae ve Rosaceae familyaları izlemiştir. En fazla tür ise % 11,76 ile Cupressaceae ve Oleaceae familyalarında bulunduğu belirlenmiş olup, bunu % 5,88 ile Apocynaceae, Pinaceae, Platanaceae ve Rosaceae familyalarında olan türler izlemiştir. En az tür ise % 2,94 ile Aceraceae, Aquifoliaceae, Araliaceae, Buxaceae, Celastraceae, Fabaceae, Fagaceae, Lamiaceae, Leguminosae, Lythraceae, Magnoliaceae, Moraceae, Myrtaceae, Palmae, Pittosporaceae, Platanaceae, Simarubaceae, Tiliaceae, Ulmaceae familyalarında saptanmıştır. Diğer yandan caddelerin tamamında tespit edilen taksonların % 82,35'i Angiospermae (yapraklılar) ve %17,65'i Gymnospermae (ibreliler)'dir. Angiospermae'lerin % 55,88'i ağaç, % 23,53'ü çalı ve % 2,94'ü sarılıcı-tırmanıcı formundadır.

Gymnospermae'lerin ise % 11,76'sı ağaç ve % 5,88'i çalı formundadır. Ayrıca İstiklal Caddesi, General Asım Gündüz Caddesi, Fevzipaşa Caddesi ve Bakırköy Bölgesi Caddeleri'nde Gymnospermae (ibreliler) taksonların bulunmadığı da belirlenmiştir. Bitki taksonlarının taksonomik dağılımı Şekil 5'de ve caddelere göre taksonların dağılımı ise Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 2. Alışveriş caddelerinde tespit edilen bitki taksonları

Taksonlar	İstiklal Caddesi	Nişantaşı Bölgesi Caddeleri	Bağdat Caddesi	General Asım Gündüz Caddesi	Fevzipaşa Caddesi	Bakırköy Bölgesi Caddeleri	Marmara Caddesi	58. Bulvar Caddesi
<i>Acacia dealbata</i> L.							•	
<i>Acer negundo</i> L.					•	•		
<i>Ailanthus altissima</i> L.		•						
<i>Buxus microphylla</i> 'Japonica' Rehd.			•					
<i>Callistemon citrinus</i> (Curtis) Skeels								•
<i>Cedrus libani</i> A. Rich.		•						
<i>Celtis australis</i> L.			•					
<i>Cupressus sempervirens</i> L.		•						
<i>xCupressocyparis leylandii</i> (ABJacks.&Dallim)Dallim.							•	•
<i>Euonymus japonica</i> "Aurea Variegata"		•			•	•	•	•
<i>Hedera helix</i> L.							•	
<i>Ilex aquifolium</i> L.					•		•	
<i>Juniperus horizontalis</i> Moench							•	
<i>Lagerstroemia indica</i> L.							•	
<i>Lavandula angustifolia</i> Mill.					•			
<i>Ligustrum japonicum</i> "Tige"		•		•		•	•	•
<i>Ligustrum japonicum</i> "Excelsum Superbum"				•		•		
<i>Ligustrum vulgare</i> L.				•				
<i>Magnolia grandiflora</i> "Tige"	•	•						
<i>Morus alba</i> L.				•				
<i>Nerium oleander</i> L.				•				
<i>Nerium oleander</i> "Tige"							•	
<i>Olea europaea</i> L.		•					•	
<i>Phoenix canariensis</i> Chabaud		•	•					
<i>Pinus pinea</i> L.			•					
<i>Pittosporum tobira</i> "Nana"							•	
<i>Platanus orientalis</i> L.		•			•	•	•	•
<i>Platanus x acerifolia</i>			•					
<i>Prunus cerasifera</i> "Pisardii Nigra"				•				
<i>Quercus ilex</i> L.					•			
<i>Robinia pseudoacacia</i> L.		•			•			
<i>Rosa</i> sp.			•				•	
<i>Tilia tomentosa</i> Moench		•		•		•	•	•
<i>Platycladus orientalis</i> "Aurea Nana"							•	

Şekil 5. Alışveriş caddelerinde bulunan bitki taksonlarının taksonomik dağılımı

Tablo 3. Alışveriş Caddelerine göre bitki taksonlarının dağılımı

Caddeler	Caddelere göre taksonların dağılımı (%)				
	Gymnospermae (%)		Angiospermae(%)		
	Ağaç	Çalı	Ağaç	Çalı	Sarılıcı-Tırmanıcı
İstiklal Caddesi	-	-	%100	-	-
Nişantaşı Bölgesi	%9,09	-	%72,73	%18,18	-
Bağdat Caddesi	%33,33	-	%33,33	%33,33	-
General A. G. Caddesi	-	-	%71,43	%28,57	-
Fevzipaşa Caddesi	-	-	%71,43	%28,57	-
Bakırköy Bölgesi	-	-	%83,33	%16,67	-
Marmara Caddesi	%6,67	%13,33	%53,33	%20	%6,67
58. Bulvar Caddesi	%14,29	-	%57,14	%28,57	-

Tespit edilen bitki taksonları tasarım açısından estetik özellikleri bakımından incelendiğinde, en fazla % 44,12 oranı ile orta dokulu taksonların bulunduğu tespit edilmiştir. Taksonlarda çoğunlukla yeşil-koyu yeşil yaprak renkleri ve krem, sarı, yeşilimsi - farklı renklerde çiçek renginin bulunduğu görülmüştür. Bitki boyu bakımından taksonlar ağırlıklı olarak % 52,94 oranı ile 0-10 m. boyunda olurken, form bakımından ise % 45,06 ile yuvarlak-küre formunda oldukları belirlenmiştir. Ayrıca taksonların % 32,35'inin sonbahar renk etkisinin (*Ailanthus altissima*, *Platanus orientalis*, *Prunus cerasifera* "Pisardii Nigra", *Robinia pseudoacacia* L. vb.) ve % 17,65'inin koku etkisinin (*Ailanthus altissima.*, *Lavandula angustifolia*, *Magnolia grandiflora* "Tige", *Tilia tomentosa* Moench, *Rosa* sp. vb.) bulunduğu tespit edilmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. Alışveriş caddelerinde tespit edilen taksonların estetik özelliklerinin değerlendirilmesi

Estetik Özellikler							
Taksonlar	Boy	Form	Doku	Yaprak rengi	Çiçek rengi	Sonbahar renk etkisi	Koku etkisi
<i>Acacia dealbata</i> Link.	5-10 m	Dağınık	İnce	Yeşil	Sarı	-	-
<i>Acer negundo</i> L.	15-20 m	Yuvarlak -Küre	Orta	Yeşil	Yeşil	+	-
<i>Ailanthus altissima</i> L.	12-15 m	Dağınık	Orta	Koyu Yeşil	Krem	+	+
<i>Buxus microphylla</i> 'Japonica'	1-1,5 m	Oval	İnce	Yeşil	Krem, beyaz	-	-
<i>Callistemon citrinus</i> (Curtis) .Skeels	2-3 m	Dağınık	Orta	Koyu Yeşil	Krem Yeşil	-	-
<i>Cedrus libani</i> A. Rich.	20-30 m	Piramida l-Sütun	Orta	Koyu Yeşil	-	-	-
<i>Celtis australis</i> L.	10-12 m	Yuvarlak -Küre	Orta	Yeşil	-	+	-
<i>Cupressus sempervirens</i> L.	20-30 m	Piramida l-Sütun	İnce	Koyu Yeşil	-	-	-
<i>xCupressocyparis leylandii</i> (ABJacks.&Dallim)Dallim.	20-25 m	Piramida l-Sütun	İnce	Yeşil	-	-	-
<i>Euonymus japonica</i> 'Aurea Variegata'	2,5-3 m	Oval	Orta	Sarı	Krem	-	-
<i>Hedera helix</i> L.	0,1-0,2 m	Yatay-Yayılıcı	Orta	Koyu Yeşil	-	-	-
<i>Ilex aquifolium</i> L.	10-15 m	Piramit	Kaba	Yeşil	Krem	-	-
<i>Juniperus horizontalis</i> Moench	1,5-3 m	Yatay-Yayılıcı	Kaba	Yeşil	-	-	-
<i>Lagerstroemia indica</i> L.	4-6 m	Dağınık	Orta	Yeşil	Farklı renkler	+	-
<i>Lavandula angustifolia</i> Mill.	0,5-1 m	Yayılıcı	İnce	Gri-Yeşil	Lila-Mor	-	+
<i>Ligustrum japonicum</i> 'Tige'	5-10 m	Yuvarlak -Küre	Orta	Koyu Yeşil	Beyaz	-	-
<i>Ligustrum japonicum</i> 'Excelsum Superbum'	5-10 m	Yuvarlak -Küre	Orta	Sarı-Yeşil	Beyaz	-	-
<i>Ligustrum vulgare</i> L.	1,5-3 m	Dağınık	Kaba	Koyu Yeşil	Beyaz	-	-
<i>Magnolia grandiflora</i> 'Tige'	30-40 m	Yuvarlak -Küre	Kaba	Koyu Yeşil	Beyaz	-	+
<i>Morus alba</i> L.	20-22 m	Yuvarlak -Küre	Kaba	Yeşil	Kremsi beyaz	+	-
<i>Nerium oleander</i>	5,5-6 m	Yuvarlak -Küre	Orta	Yeşil	Farklı renkler	-	-
<i>Nerium oleander</i> 'Tige'	5,5-6 m	Yuvarlak -Küre	Orta	Yeşil	Farklı renkler	-	-
<i>Olea europaea</i> L.	7,5-9 m	Dağınık	İnce	Gri Yeşil	Krem	-	-
<i>Phoenix canariensis</i> Chabaud	15-18 m	Sarkık	Kaba	Yeşil	Sarı-Yeşil	-	-
<i>Pinus pinea</i> L.	15-20 m	Yuvarlak -Küre	İnce	Koyu Yeşil	-	-	-
<i>Pittosporum tobira</i> 'Nana'	1-2 m	Yuvarlak -Küre	Kaba	Yeşil	Beyaz	-	-
<i>Platanus orientalis</i> L.	25-30 m	Yuvarlak -Küre	Kaba	Yeşil	Yeşil	+	-
<i>Platanus x acerifolia</i>	25-30 m	Yuvarlak -Küre	Kaba	Yeşil	Yeşil	+	-

Tablo 4'ün devamı

Estetik Özellikler							
Taksonlar	Boy	Form	Doku	Yaprak rengi	Çiçek rengi	Sonbahar renk etkisi	Koku etkisi
<i>Prunus cerasifera</i> 'Pisardii Nigra'	4-6 m	Yuvarlak -Küre	Orta	Kırmızı	Pembe	+	-
<i>Quercus ilex</i> L.	15-20 m	Yuvarlak -Küre	Kaba	Yeşil	Kahve.	-	-
<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	20-25 m	Dağınık	Orta	Yeşil	Beyaz	+	+
<i>Rosa</i> sp.	3-5 m	Yuvarlak -Küre	Orta	Yeşil	Farklı renkler	+	+
<i>Tilia tomentosa</i> Moench	20-35 m	Yuvarlak -Küre	Orta	Yeşil	Sarı	+	+
<i>Platyclusus orientalis</i> 'Aurea Nana'	1-3 m	Oval	İnce	Yeşil	-	-	-

Sonbahar renk etkisi: etkin (+), etkin değil (-) ve koku etkisi: var (+), yok (-) olarak değerlendirilmiştir.

Diğer yandan caddelerde sıklıkla *Acacia dealbata*, *Acer negundo*, *Ailanthus altissima*, *Ligustrum japonicum* "Tige", *Pinus pinea* vb. taksonların kullanıldığı ve yol ağacı olarak uygun taksonlar olduğu belirlenmiştir. Taksonlar alandaki mevcut işlevsel özelliklerine göre değerlendirildiğinde, taksonların % 40,91 ile büyük çoğunluğu gölge etkisi (*Acacia dealbata*, *Acer negundo*, *Morus alba*, *Pinus pinea*, *Platanus orientalis*, *Tilia tomentosa* vb.) amacı ile kullanıldığı görülmüştür. Bunu % 18,18 ile vurgulama (*Lavandula angustifolia*, *Olea europaea*, *Phoenix canariensis*, *Magnolia grandiflora* "Tige" vb.) , % 13,64 ile sınırlama (*Euonymus japonica*"Aurea Variegata", *Ligustrum vulgare*, *Platanus orientalis*, *Cupressocyparis leylandii* vb.) ve % 11,36 ile fon oluşturma (*Callistemon citrinus*, *Juniperus horizontalis*, *Pittosporum tobira* "Nana" vb.) şeklindeki işlevsel kullanımlar izlemiştir. Ayrıca alanda tespit edilen taksonların % 6,82'sinin herhangi bir işlevinin olmadığı (*Cedrus libani*, *Cupressus sempervirens*, *Nerium oleander*) görülmüştür (Şekil 6) (Tablo 5).

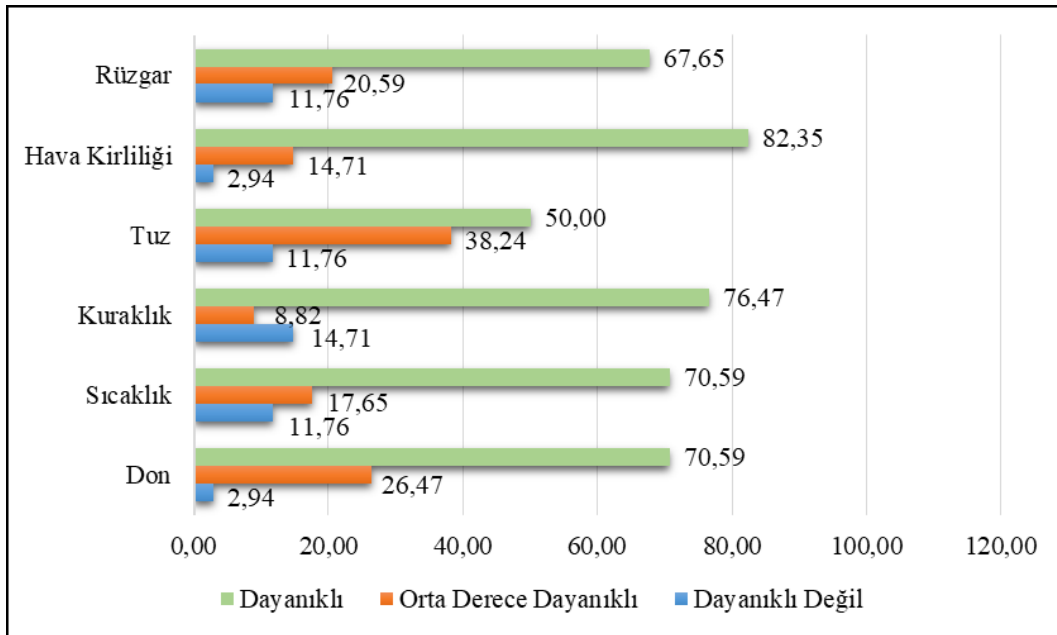
Tablo 5. Bitki taksonlarının alandaki mevcut işlevlerine göre değerlendirilmesi

Çalışma Alanındaki Mevcut İşlevsel Özellikleri	Bitki Taksonları
Gölgeleme	<i>Acacia dealbata</i> , <i>Acer negundo</i> L., <i>Ailanthus altissima</i> L., <i>Celtis australis</i> L., <i>Lagerstroemia indica</i> L., <i>Ligustrum japonicum</i> 'Tige', <i>Ligustrum japonicum</i> 'Excelsum Superbum', <i>Magnolia grandiflora</i> 'Tige', <i>Morus alba</i> L., <i>Nerium oleander</i> 'Tige', <i>Pinus pinea</i> L., <i>Platanus orientalis</i> L., <i>Platanus x acerifolia</i> , <i>Prunus cerasifera</i> 'Pisardii Nigra', <i>Quercus ilex</i> L., <i>Robinia pseudoacacia</i> L., <i>Tilia tomentosa</i> Moench., <i>Hedera helix</i> L.
İlişkilendirme-Bağlama	<i>Buxus microphylla</i> 'Japonica' Rehd.
Fon oluşturma	<i>Callistemon citrinus</i> (Curtis) Skeels, <i>Euonymus japonicus</i> 'Aurea Variegata', <i>Juniperus horizontalis</i> Moench., <i>Pittosporum tobira</i> 'Nana' <i>Rosa</i> sp. x <i>Cupressocyparis leylandii</i> (ABJacks.&Dallim)Dallim., <i>Euonymus japonica</i> 'Aurea Variegata', <i>Ligustrum vulgare</i> L., <i>Platanus orientalis</i> L., <i>Robinia pseudoacacia</i> L., <i>Ilex aquifolium</i> L.
Sınırlama-Perdeleme	<i>Euonymus japonica</i> 'Aurea Variegata', <i>Lavandula angustifolia</i> Mill., <i>Magnolia grandiflora</i> 'Tige', <i>Olea europaea</i> L., <i>Phoenix canariensis</i> Chabaud, <i>Rosa</i> sp., <i>Thuja orientalis</i> 'Aurea Nana', <i>Ilex aquifolium</i> L.
Vurgulama	<i>Ligustrum japonicum</i> "Tige", <i>Ligustrum japonicum</i> 'Excelsum Superbum'
Yönlendirme İşlevselliği yok	<i>Cedrus libani</i> A. Rich., <i>Cupressus sempervirens</i> L., <i>Nerium oleander</i> L.

Şekil 6. Bitki Kullanımı Örnekleri: 1. İstiklal Caddesindeki *Magnolia grandiflora* 'Tige' (Vurgulama) 2. Bağdat Caddesindeki *Pinus pinea* (Gölgeleme) 3. General Asım Gündüz Caddesindeki *Ligustrum vulgare* (Sınırlama) 4. 58. Bulvar Caddesindeki *Hedera helix* (Gölgeleme).

Bununla birlikte çalışma kapsamında incelenen caddelerdeki tespit edilen bitki taksonlarının ekolojik dayanımları ele alındığında taksonların genellikle ekolojik koşullara dayanıklı oldukları belirlenmiştir. Taksonların %82,35'i hava kirliliğine, %76,47'si kuraklığa, %70,59'u dona ve sıcaklığa, % 67,65'i rüzgâra, %50,00'si ise tuza dayanıklıdır. % 14,71 ile kuraklığa ve %11,76 ile sıcaklığa, tuza ve rüzgâra, %2,94 ile dona ve hava kirliliğine dayanıksız taksonların bulunduğu tespit edilmiştir (Şekil 7).

Şekil 7. Alışveriş Caddelerindeki bitki taksonlarının ekolojik dayanımları

4. Tartışma ve Sonuç

İstanbul Kentindeki bazı alışveriş caddelerinin peyzaj tasarımların değerlendirildiği bu çalışmada, İstiklal Caddesi, Nişantaşı Bölgesi Caddeleri, Bağdat Caddesi, General Asım Gündüz Caddesi, Fevzipaşa Caddesi, Bakırköy Bölgesi Caddeleri, Marmara Caddesi ve 58.Bulvar Caddesi ele alınmıştır. Caddelerin tasarım açısından estetik ve işlevsel değere sahip oldukları fakat birtakım eksikler ve sorunların mevcut olduğu tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında değerlendirilen bütün caddelerin birçok ortak özelliklerinin bulunmasının yanı sıra farklı niteliği bulunan caddelerdir. İstiklal Caddesi, Nişantaşı Bölgesi Caddeleri, Bağdat Caddesi, General Asım Gündüz Caddesi, Fevzipaşa Caddesi ve Bakırköy Bölgesi caddeleri kozmopolit yapıya sahip, tarihsel geçmişleri olan caddeler olmakla birlikte yeni kurulan Marmara ve 58. Bulvar Caddeleri ise sıklıkla ilçe halkına hizmet eden caddelerdir. Caddelerin tamamının silüetlerine baktığımızda, belirli standartlara sahip değildirlir (bina cepheleri,

yer döşemeleri, yapısal ve bitkisel elemanlar vb.) ve estetik bir görüntü yaratmamaktadırlar. Benzer şekilde Akın (2018) ve Tüfekçi (2019), İstanbul'un farklı caddelerinde yaptıkları çalışmalarda her caddenin kendine farklı özelliklere sahip olduğunu, zayıf ve güçlü yönlerinin belirlenmesi gerektiğini ve caddelerinin birçok kullanıcı kitlesine hitap ettiğini söylerken caddelerin sosyal, kültürel ve ticaret eylemlerini yerine getirdiğini ve kent için önemli rol oynadıklarını belirtmişlerdir. Yine Baki (2014) ise Ankara ili Tunalı Hilmi Caddesi örneğinde, caddenin yapısal ve kurgusal anlamda farklı karakterlere sahip olduğunu vurgulamıştır.

Kentlerdeki alışveriş caddelerine ulaşımın önemli bir konudur. Genellikle kent merkezinin yoğun trafik sirkülasyonu içerisinde bulunan caddelerde ulaşım kolaylıkla sağlanabilmesi yanı sıra otopark sorunu bulunmaktadır. Kentlerde otopark çözümlerinin yapılmasına rağmen yeterli olamamakta ve caddeler üzerine park eden araçlar ayrıca bir yoğunluk meydana getirmekte ve yayalar için kısıt yaratmaktadır (Akın, 2018; Canatan, 2019). Çalışmamızda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Şöyle ki alışveriş caddelerinin tamamı kentinin önemli düğüm noktalarında bulunmakta ve yaya olarak, özel araç, taksi, toplu taşıma ile ulaşım sağlanmaktadır. Yayalaştırmış caddeler (İstiklal Cad., General Asım Gündüz Cad., Bakırköy B. Caddeleri, Marmara Cad., 58.Bulvar Cad.) ve trafiğe açık (Nişantaşı Bölgesi Caddeleri, Bağdat Cad., Fevzipaşa Cad.) caddelerin bütününde otopark sorunu bulunmaktadır. Cadde kenarlarına, ara sokaklara araçların park edildiği ve hem yaya hem de araç trafiğinin kısıtlandığı tespit edilmiştir.

Bununla birlikte kentsel mekanlarda çevreyi tanımlaması ve özelleştirmesi ile birlikte bir kullanım ve iletişim nesnesi olarak değerlendirilen kentsel donatı elemanları önemli bir yer tutmaktadır. Kentsel donatı elemanları kent kimliğinin birer parçası olarak kent ile mekanı ilişkilendirerek görsel bir zenginlik sunarken işlevsellik de katmaktadır. Bunun için donatı elemanlarının ihtiyaçlara cevap verip vermediğinin belirlenmesi ve bakım-onarım çalışmalarının da özenle gerçekleştirilmesi gereklidir (Kuter ve Kaya, 2019). Nitekim çalışmamız kapsamında değerlendirilen alışveriş caddelerinde zemin kaplama olarak çoğunlukla granit plak taş (%31,81) kullanıldığı ve yer yer hasar tespit edildiğinden kısmen bakımlı oldukları görülmektedir. Caddelerde engelliler için önemli olan kılavuz izin çok az olduğu ve özellikle yaya yollarında süreklilik sağlamamaktadır. Yine engelliler için sadece Bağdat caddesi'nde bir rampa bulunmakta olup engelliler için araç trafiğinin olduğu caddelerde yaya yollarının darlığı kısıt yaratmaktadır. Marmara Caddesi haricindeki diğer caddelerde çatı üst örtü elemanı bulunmamaktadır. Marmara caddesinde olan örtü elemanının bakımlı ve oturma birimleri ile birlikte tasarlandığı için işlevseldir. Benzer şekilde, Şahin (2017), Tarakçı Eren vd. (2018) ve Güneş Tok (2019) farklı cadde örneklerinde yaptıkları çalışmalarda, farklı zemin kaplama elemanları ile döşenmiş olduğunu ve özellikle engelliler için engelleri en az indirecek düzeyde olması gerektiğini belirtmişlerdir. Shamsuddin ve ark. (2012) ise caddelerde yaya konforu için geçiş güvenliği ile birlikte trafik ve yayaların birbirinden ayrılması gerektiğini ve kaldırımların bakımlı olması gerektiğini söylemiştir.

Diğer yandan çalışmamızda yer alan tüm caddelerde aydınlatma elemanı, yönlendirme ve trafik levhası bulunmakta olup cadde uzunluklarına bağlı olarak yeterli sayıdadır. Bu donatı elemanları İstiklal, Bağdat, General Asım Gündüz Caddeleri'nde kısmen bakımlı iken diğer caddelerde ise bakımlıdır. Nişantaşı bölgesi ve Fevzipaşa Caddeleri'nde oturma birimleri veya banklar olmaması bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu caddeleri kullananlar dinlenme ihtiyaçlarını cadde üzerinde bulunan yeme-içme mekânlarında ve otobüs duraklarındaki oturma birimleri ile sağlamaktadırlar. Bağdat, General Asım Gündüz ve Fevzipaşa Caddeleri'nde tek bir büfe bulunurken, diğer caddelerde büfe yer almamaktadır. Büfeler sayıca yetersiz kalmaktadır. Ayrıca İstiklal ve Bakırköy Bölgesi Caddeleri'nde çöp kutuları bulunmamaktadır. Bu iki yayalaştırılmış caddede çöp kutusunun olmaması çöplerin yol kenarlarına atılmasına ve görsel kirlilik yaratmasına neden olmaktadır. Diğer caddelerde ise farklı çeşit ve büyüklüklerde kutular ve konteynırlar vb. çöp elemanları yer almaktadır. Caddeler su ögesi bakımından yetersizdir. Sadece Marmara caddesinde bulunan su ögesi işlevini yerine getirmektedir. Bağdat caddesinde de bir adet çeşme bulunmaktadır. Plastik öğeler açısından ise Nişantaşı Bölgesi, İstiklal, General Asım Gündüz Caddeleri'nde geçmişten günümüze kalan ve tarihi öneme sahip heykellerin yer almakta olup caddeye estetik değer katmaktadır. Bir diğer donatı elemanı olarak ele alınan bitki kasaları ise Fevzipaşa Caddesi haricinde diğer caddelerde mevcuttur. Bitki kasaları farklı form ve büyüklüklerde olduğu bazılarında bitkilerin yer aldığı bazılarının ise boş ve bakımsız olduğu görülmüştür. Nitekim Güneş Tok (2019) ve Ortaç (2019) yaptıkları farklı çalışmalarda kullanıcılar için konforlu bir ortam sağlayacak biçimde aydınlatma, yönlendirme birimleri, oturma birimleri, çöp elemanları gibi öğelerin de uygun nitelikte ve cadde ile uyumlu bir şekilde tasarlanmasının önemli olduğu vurgulamışlardır. Genellikle yoğun kullanıma sahip olan alışveriş caddelerinde karşılaşılan en önemli sorunun oturma birimlerinin azlığı ve farklı çeşitlilik ve tipte olduğunu söylemişlerdir. Yine Canatan (2019) ve Ortaç (2019) ise caddelerde yönlendirme levhalarının, reklam panolarının ve çöp elemanları vb. öğelerin farklı tipte olmaları, düzensiz sıralanmalarının karmaşıklık yarattığını ve bunların cephe dokusu ile uyumlu bir şekilde düzenlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Tasarımı güçlendiren ve tasarımın vazgeçilmez elemanlarından bir diğeri de bitkisel elemanlardır. Cadde ve

yolların bitkilendirmeleri, insanlara etkili bir güzellik sunarken işlevsel olarak da gereksinimlerini de sağlamaktadırlar. Özellikle caddelerde bitkilerin oturma birimleri ile birlikte öngördüğü tasarımlar etkili tasarımlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Akdeniz vd. 2013; Güneş Tok 2019). Cadde ve yol bitkilendirmelerinde, *Platanus orientalis*, *Tilia tomentosa*, *Acer negundo*, *Cupressocyparis leylandii*, *Robinia pseudoacacia*, *Pinus pinea*, *Malus floribunda*, *Magnolia grandiflora* gibi türlerin kullanımı mümkün olmaktadır (Aslanboğa, 1986; Baki, 2014; Thomsen, 2016; Tarakçı Eren vd., 2018; Akdeniz vd., 2013). Kullanılacak bitki türlerinin cadde ve yol ağacı olarak don, kuraklık, kirlilik gibi etmenlere dayanıklı olmaları işlevsellik açısından oldukça önemlidir. *Acer campestre*, *Robinia pseudoacacia*, *Ligustrum ovalifolium* gibi türler hava kirliliğine dayanımı yüksek türler iken, *Arbutus unedo*, *Cupressocyparis leylandii*, *Platanus orientalis*, *Acer negundo* vb. türler ise hava kirliliğinin yanı sıra tuza ve kuraklığa dayanıklı türlerdir (Aslanboğa, 1986; Akdeniz vd., 2019; Yener vd., 2020). Benzer şekilde çalışmamızda yer alan caddelerin tamamında zengin bir bitkisel çeşitlilik olduğu görülmüştür. Bütün caddelerde toplam 34 takson tespit edilmiş olup en fazla takson çeşitliliğine sahip olan cadde Marmara Caddesi ve en az takson çeşitliliğine sahip cadde İstiklal Caddesidir. İstiklal Caddesi’de sadece *Magnolia grandiflora* mevcuttur. Caddelerde kullanılan taksonlar estetik açıdan çoğunlukla orta dokulu (% 44,12), yuvarlak-küre (% 45,06) formulu ve 0-10 m (% 52,94) boyundadır. Caddelerde kullanılan *Ailanthus altissima*, *Platanus orientalis*, *Prunus cerasifera* ‘Pisardii Nigra’, *Robinia pseudoacacia*. gibi türler sonbahar renk etkisi yaratan taksonlar olarak ve *Ailanthus altissima*, *Lavandula angustifolia*, *Magnolia grandiflora* ‘Tige’, *Tilia tomentosa*, *Rosa* sp. gibi taksonlar ise koku etkileri ile karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte çalışmada tespit edilen bitki taksonları çoğunlukla gölgeleme (% 40,91) ve vurgulama (% 18,18) işlevlerini yerine getirmektedir. Caddelerde kullanılan *Acacia dealbata*, *Acer negundo*, *Morus alba*, *Pinus pinea*, *Platanus orientalis*, *Tilia tomentosa* vb. taksonlar gölgeleme sağlarken, *Lavandula angustifolia*, *Olea europaea*, *Phoenix canariensis*, *Magnolia grandiflora* ‘Tige’ vb taksonlar da vurgulama amaçlı kullanıldıkları görülmüştür. Bütün caddelerde tespit edilen bitki taksonları büyük oranda (%82,35) hava kirliliğine dayanıklıdır. Hava kirliliğine dayanıklı taksonlar *Acacia dealbata*, *Celtis australis*, *Euonymus japonicus* ‘Aurea Nana’, *Hedera helix*, *Lagerstromia indica*, *Nerium oleander* vb. taksonlardır. Yine caddelerde kullanılan *Olea europaea*, *Quercus ilex*, *Platanus orientalis*, *Platanus x acerifolia* vb. taksonlar sıcaklık ve kuraklık dayanımları yüksek taksonlar olduğu görülürken *Robinia pseudoacacia*, *Pinus pinea*, *Celtis australis*, *Ligustrum japonicum* ‘Tige’ vb taksonların ise rüzgar ve tuzluluk dayanımları yüksek taksonlar olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak İstanbul kenti alışveriş caddeleri, geçmişten günümüze her geçen yıl farklılaşan yüzleri ve kimlikleri sahip olmalarına rağmen, halen İstanbul’un önemli ticaret ve kültür merkezlerindedirler. Çalışma kapsamında değerlendirilen alışveriş caddeleri yoğun kullanıma sahip, birçok ulusal ve uluslararası markaların yer aldığı, her biri ayrı bir önem taşıyan ve kentin bağlantı noktaları üzerinde yer alan caddelerdir. Alışveriş caddelerinin tasarım yönünden birtakım eksiklikleri bulunmakta olup bu eksikliklerin giderilmesi ve caddelerin konforunun artırılması gereklidir. Öncelikle bütün caddeler mahalleli ruhunu yansıması amacıyla tanımlı hale getirilmeli, çevre ile ilişkilerinin güçlendirilmesi sağlanmalıdır. Caddelere ilgi çekebilmek için sosyal ve kültürel aktivitelerin artırılmasına önem verilmelidir. Diğer yandan Nişantaşı Bölgesi, Bağdat ve Fevzipaşa Caddeleri’nde yaya araç ve trafiğinin mutlaka ayrılması ve caddelerdeki en önemli sorun olan otopark sorununun giderilebilmesi için yer altı veya kapalı otoparkların sayılarının artırılması gereklidir. Caddelerdeki yapısal öğeler bütüncül bir planlama ve tasarım yaklaşımı ile desteklenerek birbirileri ile uyumlu olmaları sağlanmalı, eksik ve hasar görmüş olan yapısal öğelerin yenilenmesi ve düzenli bir şekilde bakımları yapılmalıdır. Özellikle engelli bireyler için erişilebilir caddeler olmasına özen gösterilmeli ve bu kapsamda kılavuz izin bütün caddeler boyunca süreklilik sağlayacak şekilde uygulanması ile birlikte uygun yerlere rampaların yerleştirilmesi gereklidir. Oturma birimleri bulunmayan ve dar caddelerde (İstiklal ve Nişantaşı Bölgesi Caddeleri) cep parkları yapılarak oturma ve gölgeleme hizmeti sağlanmalıdır. Aydınlatma elemanlarının bakımlarının düzenli şekilde yapılmalı ve yaya sirkülasyonunu engelleyen reklam panosu, çöp kutuları, büfe vb. donatıların uygun yerlere konumlandırılmalıdır. Ayrıca caddelerde kullanılan bitki taksonlarının düzenli bakımlarının gerçekleştirilmesi ve direct zemine dikili olan bitkilerin ızgara sistemi içerisine alınarak korunması sağlanmalıdır. Bitki taksonlarının çok az oranda yer aldığı caddelerde takson çeşitliliğinin artırılması gerekmekte olup aynı zamanda bütün caddelerde özellikle çiçek ve yaprak özelliği etkili olan taksonlara yer verilerek tasarımın desteklenmesi önemlidir. Bu amaçla *Sophora japonica*, *Syringa vulgaris*, *Melia azederach*, *Cercis siliquatum*, *Albizia julibrissin*, *Viburnum tinus* vb. taksonlar tercih edilebilir. Bu noktadan hakeretle yapılacak olan düzenlemeler ve bakımlar ile imajı güçlenerek kent insanına daha etkin bir şekilde hizmet etmesi mümkün olacaktır.

Teşekkür

Bu çalışma, “İstanbul Kenti Bazı Alışveriş Caddelerinin Peyzaj Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi” konulu Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

Kaynaklar

1. **Acar, G. (2006).** Alışveriş Merkezlerinde Peyzaj Tasarımı. Yüksek Lisans Tezi, (yayımlanmamış), Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara, 138s.
2. **Ahmed, IFM., Kamarudin, KH., Rahman, UNSUA. (2017).** Preliminary Examination Of Design Characteristics Of A Pedestrian Friendly Shopping Street In Kuala Lumpur. *2nd International Conference on Sustainable Urban Design For Liveable Cities*, Proceedings Book, pp:17-20.
3. **Akdeniz, N.S., Çelik, A., Erduran Nemutlu, F. (2013).** Planting design in the pedestrian walk, the symbol of kocaeli province. *Journal of Food, Agriculture & Environment*, 11(1), 725 – 732.
4. **Akdeniz, N.S., Tümsavaş, Z., Zencirkıran, M. (2019).** A research on the soil characteristics and woody plant species of urban boulevards in Bursa, Turkey. *Journal of Agricultural Science and Technology*. 21(1), 129-1410.
5. **Akın, M. E. (2018).** Study on The Development of Shopping Avenues in The Context of Spatial Characteristics: Bahariye Avaneue As A Case Study. Ph.D. Thesis, (unpublished), Yeditepe University, Graduate School of Natural and Applied Sciences, Degree of Master of Science in Architecture, İstanbul. 170 pp.
6. **Aslanboğa, İ. (1986).** *Kentlerde Yol Ağaçlandırması*. TÜBİTAK Yapı Araştırma Enstitüsü Yayın: Ankara. 354 s.
7. **Aksoy, M.İ. (2009).** Günümüz Alışveriş Kavramında Değişme Olgusu ve Bu Olgunun Alışveriş Merkezi Tasarım İlkleri Üzerindeki Belirleyici Kriterlerin İrdelenmesi: İstanbul Kenti Modeli. Yüksek Lisans Tezi, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul, 183 s.
8. **Baki, E. (2014).** Alışveriş Caddelerinin Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi: Tunalı Hilmi Caddesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara. 139s.
9. **Başay, S. (2017).** Edible landscape. *Current Trends in Science and Landscape Management*. Ed. Efe R., Zencirkıran M., Wendt J.A., Tümsavaş Z., Ünal H., Borisova B. St. kliment ohrıdski university press, Sofia, pp. 139-145.
10. **Canatan, E. (2019).** Cumhuriyet Caddesi (Havuzbaşı-Tebrizkapı Arası)'nın Yaya Bölgesi Olarak Planlanması Üzerine Bir Araştırma Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Erzurum, 149 s.
11. **Cushman and Wakefield (2018).** İstanbul Alışveriş Caddeleri, Araştırma Yayını, İstanbul. file:///C:/Users/ASUS/Downloads/Istanbul-High-Streets_2018.pdf. (18.10.2018).
12. **Davis, P.H. (1965-1985).** *Flora of Turkey and The East Aegean Islands*. Edinburgh University Press. Volume 1-10. Edinburgh.
13. **Davis, P.H., Mill, R.R., Tan, K., (1988).** *Flora of Turkey and The East Aegean Islands (Supplement)*. Edinburgh University Press. Volume 10. Edinburgh.
14. **Ercöşkun, Ö.Y., Özöduru, B. (2012).** Yerel esnaf ve sürdürülebilirlik: Ankara'daki alışveriş caddeleri. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 21(3), 31–48.
15. **Erin, I., Gönül, T. (2015).** Alışveriş mekanlarının dönüşümünün kentsel mekana ve yaşama etkisi: İstanbul Örneği, *Şehir Toplum*, (2), 129–142.
16. **Güneş Tok, B. (2019).** Alışveriş Caddelerinin Tasarımı ve Kullanıcı Memnuniyeti: Antalya Atatürk Caddesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Ankara. 234 s.
17. **Güney, A., Erdem, Ü., Zafer, B., Hepcan, Ş. (1995).** *Peyzaj Konstrüksiyonu (Donatı Elemanları)*. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No:514, İzmir, 149 s.
18. **Gürel, A., Gündüz, A.E. (2011).** İstanbul'un ekolojik yapısı üzerine bir araştırma. *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (1), 1-12.
19. **IBM Corp. Released (2015).** IBM SPSS Statistics for Windows, Version 23.0. Armonk, NY: IBM Corp.
20. **İlter, F., Pilehvarian, N.K. (2018).** Fatih Fevzipaşa Caddesi'nin açılışı ve İstanbul'un kentsel gelişimindeki yeri. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (11), 263-291.
21. **Inonue, A. (2017).** Changes in local communities brought by municipal mergers : from the viewpoint of tourism promotion as the main industry. *Bulletin of the Faculty of Regional Development Studies, Otemon Gakuin University*, (2), 1-32.
22. **Kartay, A. (2009).** Peyzaj Mimarlığı Antropometri İlişkisi: İstanbul Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Tekirdağ, 149 s.
23. **Kayacık, H. (1981).** *Orman ve Park Ağaçlarının Özel Sistematiği, II. Cilt, Angiospermae (Kapalı Tohumlar)*. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayın No: 766/287, İstanbul.
24. **Kayacık, H. (1982).** *Orman ve Park Ağaçlarının Özel Sistematiği, III. Cilt, Angiospermae (Kapalı Tohumlar)*. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayın No: 3013/321, İstanbul.

25. **Krussmann, G. (1984).** *Manual of Cultivated Broad-Leaved Trees & Shrubs, Volume I, A-D*, Timber Press, Oregon, ISBN: 0-917304-78-0
26. **Krussmann, G. (1986).** *Manual of Cultivated Broad-Leaved Trees & Shrubs, Volume III, PRUZ*, Timber Press, Oregon, ISBN: 0-88192-006-1
27. **Krussmann, G. (1985 a).** *Manual of Cultivated Broad-Leaved Trees & Shrubs, Volume II, EPRO*, Timber Press, Oregon, ISBN: 0-88192-005-3
28. **Krussmann, G. (1985 b).** *Manual of Cultivated Conifers*, Timber Press, Oregon, ISBN: 0-88192-007-X
29. **Kuter, N., Kaya, Z. (2019).** Kentsel donatı elemanlarının peyzaj mimarlığı açısından değerlendirilmesi: Çankırı örneği. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*. 21 (1), 81-96.
30. **Ortaç, G. (2019).** Kentsel Tasarım Kapsamında Yaya Bölgelerinin İncelenmesi: Malatya Kanal Boyu Caddesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Malatya, 114 s.
31. **Özdemir, E. (2007).** İstanbul Kıyı Mekanında Dolgu Alanların Rekreatif Kullanımının Planlama Açısından İrdelenmesi İstanbul Avcılar Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul, 175 s.
32. **Shamsuddin, S., Bilyamin, N., Ilani, S. (2012).** Walkable environment in increasing the liveability of a city. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, (50), 167-178.
33. **Southworth, M. (2005).** Reinventing main street: from mall to townscape mall. *Journal of Urban Design*, 10(2), 151-70.
34. **Şahin, E. (2017).** Yaya Bölgelerinin İzmit kent Merkezi Örneğinde İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İzmit Namık Kemal Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Tekirdağ, 125 s.
35. **Tarakçı, E. E., Düzenli, T., Akyol, D. (2018).** Kent merkezinde caddelerin yayalaştırılması: Trabzon Kahramanmaraş Caddesi Örneği. *Megaron*, 13 (3), 480-491
36. **Toksözlü, Z. (2011).** Açık Hava Alışveriş Merkezlerinin Peyzaj Planlama ve Tasarım Kriterlerinin Oluşturulması Açısından Türkiye Koşullarının İrdelenmesi ve İzmir Forum Bornova Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İzmir, 202 s.
37. **Tüfekçi, G. N. (2019).** İstanbul'daki Ana Alışveriş Caddelerinin Alışveriş Caddesi Yönetimi Bağlamında Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
38. **URL-1.** <https://www.wikizero.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvxLBzdGFuYnVsX0JvXj9hesSx.>, İstanbul Boğazi. (05.10.2019).
39. **URL-2.** <https://www.iETT.istanbul/tr/main/pages/nostaljik-tramvay-hakkinda/92>. Nostaljik tramvay hakkında (4.11.2021).
40. **URL -3.** <https://www.degisti.com/index.php/archives/11166>. Nişantaşı, (31.01.2019).
41. **URL -4.** <https://www.degisti.com/index.php/archives/3887>- Bağdat Caddesi, (13.04.2019).
42. **Uzun, A. (2007).** *Kent İçi Ağaçlandırmaları, İstanbul Kent İçi ve Yol Ağaçlandırmalarının Kritiği*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayını, İstanbul, 20 s.
43. **Yener, Ş.D., Ayaşlıgil, Y. (2016).** İstanbul Marmara kıyılarının odunsu bitki varlığı açısından değerlendirilmesi. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*. 66(1): 1-15.
44. **Yener, Ş.D., Akdeniz, N.S. Zencirkiran, M. (2020).** Ecological tolerance and woody landscape plants. *Trends in Landscape, Agriculture, Forest and Natural Science*. Ed. Zencirkiran, M. Cambridge Scholars Publishing. p: 1-21.
45. **Yener, Ş.D. (2020).** Sustainable use of plants in coastal areas of Istanbul. *Turkish Journal of Forestry*, 21(2): 123-130.
46. **Zencirkiran, M. (2009).** Determination of native woody lanscape plants in Bursa and Uludağ. *African Journal of Biotechnology*. 8, 5737-5746
47. **Zencirkiran, M. (2013).** *Peyzaj Bitkileri I. (Açık Tohumlu Bitkiler- Gymnospermae)* Nobel Yayınevi. 475 s.
48. **Zukin, S. (2012).** The social production of urban cultural heritage: identity and ecosystem on a Amsterdam shopping street. city, *Culture and Society*, 3 (4), 281-291